

نگاهی به

قوانین و مقررات

سلامت اداری و مبارزه با فساد

تنقیح و تنظیم:

دفتر مدیریت عملکرد، بازرسی و امور حقوقی

استانداری یزد

آذرماه ۱۳۹۹

فهرست

- ❖ تعریف فساد
- ❖ وظیفه مدیران در قبال رخداد جرایم در حوزه کاری خود
- ❖ وظیفه کارمندان در قبال رخداد جرایم در حوزه کاری خود
- ❖ ممنوعیت فعالیت اقتصادی
- ❖ وظیفه کارکنان در قبال اظهارات، اسناد و مدارک غیرواقعی
- ❖ مسئولیت تضامنی کارمند و مدیر بلافصل در خصوص عملکرد سازمانی
- ❖ مهلت پاسخگویی به شکایات
- ❖ نفی تبعیض در پاسخگویی
- ❖ ممنوعیت گرفتن امتیاز، تسهیلات، حق مشاوره و هدیه در مقابل انجام وظایف اداری
- ❖ وظیفه کارمندان در خصوص رشوه
- ❖ وظیفه مدیران دستگاه های اجرایی در پیشگیری از وقوع جرم رشوه
- ❖ وظیفه دستگاه ها در قبال رشوه دهنده
- ❖ مصادیق رشوه
- ❖ دستگاه های مشمول آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه
- ❖ پرداخت کمک یا هدیه به دستگاه های اجرایی
- ❖ شیوه دریافت هدایای نقدی و غیرنقدی «مجاز»
- ❖ چارچوب قانونی دریافت و پرداخت وجوه در دستگاه های اجرایی
- ❖ دریافت وجه، کالا و خدمات (تحت هر عنوان) از اشخاص حقیقی و حقوقی
- ❖ دریافت هدایا و کمک جنسی و نقدی در قبال معاملات

تعریف فساد

فساد در قانون ارتقای سلامت اداری به هرگونه فعل یا ترک فعلی اطلاق شده است که توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی به صورت فردی، جمعی یا سازمانی که عمداً و با هدف کسب هرگونه منفعت یا امتیاز مستقیم یا غیرمستقیم برای خود یا دیگری، با نقض قوانین و مقررات کشوری انجام پذیرد یا ضرر و زیانی را به اموال، منافع، منابع یا سلامت و امنیت عمومی و یا جمعی از مردم وارد نماید نظیر رشاء، ارتشاء، اختلاس، تبانی، سوءاستفاده از مقام یا موقعیت اداری، سیاسی، امکانات یا اطلاعات، دریافت و پرداختهای غیرقانونی از منابع عمومی و انحراف از این منابع به سمت تخصیص های غیرقانونی، جعل، تخریب یا اختفاء اسناد و سوابق اداری و مالی.

وظیفه مدیران در قبال رخداد جرایم در حوزه کاری خود

بر اساس ماده ۱۳ قانون ارتقای سلامت اداری کلیه مسؤولان موظفند بدون فوت وقت از شروع یا وقوع جرائم مربوط به ارتشاء، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی در معاملات دولتی، اخذ درصد (پورسانت) در معاملات داخلی یا خارجی، اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی در مواردی که ممنوعیت قانونی دارد، تحصیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیرقانونی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و یا تضییع آنها، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ وجه یا مال غیرقانونی یا امر به اخذ آن، منظور نمودن نفعی برای خود یا دیگری تحت هر عنوان اعم از کمیسیون، پاداش، حق الزحمه یا حق العمل در معامله یا مزایده یا مناقصه و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی در حوزه مأموریت خود بلافاصله باید مراتب را به مقامات قضائی و اداری رسیدگی کننده به جرائم و تخلفات گزارش نمایند، در غیر این صورت مشمول مجازات مقرر در ماده ۶۰۶ قانون مجازات اسلامی می شوند.

بر اساس ماده ۶۰۶ قانون مجازات اسلامی هر یک از روسا یا مدیران یا مسوولین سازمانها و موسسات مذکور در ماده ۵۹۸ این قانون که از وقوع جرم ارتشاء یا اختلاس یا تصرف غیرقانونی یا کلاهبرداری یا جرایم موضوع مواد ۵۹۹ و ۶۰۳ در سازمان یا موسسات تحت اداره یا نظارت خود مطلع شده و مراتب را حسب مورد به مراجع صلاحیتدار قضائی یا اداری اعلام ننمایند علاوه بر حبس از ششماه تا دو سال به انفصال موقت از ششماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

(سازمان ها و موسسات موضوع ماده ۵۹۸ عبارتند از: ادارات، سازمانها، شوراها، شهرداری ها و موسسات و شرکتهای دولتی و یا وابسته به دولت، نهادهای انقلابی و بنیادها و موسساتی که زیر نظر ولی فقیه اداره می شوند، دیوان محاسبات، موسساتی که به کمک مستمر دولت اداره می شوند، دارندگان پایه قضائی و به طور کلی اعضا و کارکنان قوای سه گانه و همچنین نیروهای مسلح و مامورین به خدمات عمومی اعم از رسمی و غیر رسمی.

جرایم ماده ۵۹۹ عبارت است از: استیصال نفع برای خود یا دیگری از طریق تقلب یا تدلیس در انجام معامله یا ساختن چیزی یا نظارت در ساختن یا امر به ساختن آن.

جرایم ماده ۶۰۳ به طور کلی عبارت است از: هرگونه سوء استفاده و استیصال منفعت برای خود یا دیگری از معاملات، مزایدهها، مناقصهها و تشخیصات و امتیازات سازمان متبوع بالمباشره یا به واسطه).

همچنین بر اساس ماده ۷۲ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ هرگاه مقامات و اشخاص رسمی از وقوع یکی از جرایم غیر قابل گذشت در حوزه کاری خود مطلع شوند، مکلفند موضوع را فوری به دادستان اطلاع دهند.

وظیفه کارمندان در قبال رخداد جرایم در حوزه کاری خود

بر اساس تبصره ماده ۱۳ قانون ارتقای سلامت اداری هر یک از کارکنان دستگاههای موضوع این قانون که در حیطه وظایف خود از وقوع ارتشاء، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی در معاملات دولتی، اخذ درصد (پورسانت) در معاملات داخلی یا خارجی، اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی در مواردی که ممنوعیت قانونی دارد، تحصیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیرقانونی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و یا تضییع آنها، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ وجه یا مال غیرقانونی یا امر به اخذ آن، منظور نمودن نفعی برای خود یا دیگری تحت هر عنوان اعم از کمیسیون، پاداش، حق الزحمه یا حق العمل در معامله یا مزایده یا مناقصه و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی در دستگاه متبوع خود مطلع شود مکلف است بدون اطلاع سایرین، مراتب را به صورت مکتوب و فوری به مسؤول بالاتر خود و یا واحد نظارتی گزارش نماید در غیر این صورت مشمول مجازات مقرر در ماده ۶۰۶ قانون مجازات اسلامی می شود.

ممنوعیت فعالیت اقتصادی

مطابق ماده ۱۸ قانون ارتقای سلامت اداری و مبارزه با فساد هر نوع فعالیت اقتصادی به صورت مستقیم و غیرمستقیم برای کلیه دستگاههای مندرج در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون که در وظایف و اختیارات قانونی آنها فعالیتهای اقتصادی پیش‌بینی نشده، ممنوع است.

دستگاه های مندرج در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون عبارتند از: دستگاه های اجرایی، موسسات دولتی، موسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت های دولتی، شوراهای اسلامی شهر، شوراهای اسلامی روستا، موسسات خصوصی عهده دار مأموریت عمومی (مانند کانون کارشناسان رسمی دادگستری، سازمان نظام پزشکی و سازمان نظام مهندسی) و واحدهای زیر نظر مقام رهبری اعم از نظامی و غیرنظامی و تولید آستان های مقدس با موافقت ایشان.

وظیفه کارکنان در قبال اظهارات، اسناد و مدارک غیرواقعی

مطابق ماده ۲۴ قانون ارتقای سلامت اداری و مبارزه با فساد هرگونه اظهار خلاف واقع و نیز ارائه اسناد و مدارک غیرواقعی به دستگاه ها که موجب تضییع حقوق قانونی دولت یا شخص ثالث و یا فرار از پرداخت عوارض یا کسب امتیاز ناروا گردد، جرم محسوب می شود و مجازات دارد.

هر یک از کارکنان دستگاهها که حسب وظیفه با موارد مذکور مواجه شوند مکلفند موضوع را به مقام بالاتر گزارش نمایند، مقام مسؤول در صورتی که گزارش را مقرون به صحت تشخیص دهد مراتب را به مرجع قضائی اعلام می نماید.

کارمند و مقامی که از این تکلیف سرباز زند به مجازات یک تا سه سال انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی محکوم می‌شوند.

مسئولیت تضامنی کارمند و مدیر بلافصل در خصوص عملکرد سازمانی

ماده ۹۲ قانون مدیریت خدمات کشوری: مدیران و سرپرستان بلافصل، مسئول نظارت و کنترل و حفظ روابط سالم کارمندان خود در انجام وظایف محوله می‌باشند و در مورد عملکرد آنان باید پاسخگو باشند. در صورتی که کارمندان مزبور با اقدامات خود موجب ضرر و زیان دولت گردند و یا تخلفاتی نظیر رشوه و یا سوء استفاده در حیطه مدیریت مسؤولین مزبور مشاهده و اثبات گردد، علاوه بر برخورد با کارمندان خاطی با مدیران و سرپرستان کارمندان (حسب مورد) نیز که در کشف تخلف یا جرایم اهمال نموده باشند مطابق قوانین مربوط، با آنان رفتار خواهد شد.

مهلت پاسخگویی به شکایات:

مطابق ماده ۲۵ قانون ارتقای سلامت اداری مهلت پاسخگویی به شکایات، حداکثر یک ماه است. حتی اگر شکایت وارد نباشد در همین مهلت باید موضوع به صورت مکتوب و با ذکر علت به شاکی اعلام شود.

مطابق همین ماده، عدم رسیدگی به شکایت یا عدم انعکاس موضوع به مراجع ذیصلاح یا عدم پاسخ مکتوب به شاکی در مهلت مذکور، تخلف محسوب و با مرتکبین طبق قوانین مربوطه برخورد می‌شود.

نفی تبعیض در پاسخگویی

بر اساس ماده ۹۰ قانون مدیریت خدمات کشوری کارمندان دستگاه‌های اجرائی موظف می‌باشند که وظایف خود را با دقت، سرعت، صداقت، امانت، گشاده رویی، انصاف و تبعیت از قوانین و مقررات عمومی و اختصاصی دستگاه مربوطه انجام دهند و در مقابل عموم مراجعین به طور یکسان و دستگاه ذی ربط پاسخگو باشند.

هرگونه بی‌اعتنایی به امور مراجعین و تخلف از قوانین و مقررات عمومی ممنوع می‌باشد. ارباب رجوع می‌توانند در برابر برخورد نامناسب کارمندان با آنها و کوتاهی در انجام وظایف به دستگاه اجرائی ذی ربط و یا به مراجع قانونی شکایت نمایند.

ممنوعیت گرفتن امتیاز، تسهیلات، حق مشاوره و هدیه در مقابل انجام وظایف اداری

مطابق ماده ۹۱ قانون مدیریت خدمات کشوری کارمندان دستگاه‌های اجرائی در مقابل انجام وظایف اداری و وظایف مرتبط با شغل صرفاً می‌توانند از دستگاه ذی ربط خود، امتیاز، تسهیلات، حق مشاوره، هدیه و موارد مشابه دریافت کنند و دریافت این موارد از افراد حقوقی و حقیقی خارج از دستگاه تخلف محسوب می‌شود.

وظیفه کارمندان در خصوص رشوه

مطابق ماده ۳ آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاههای اجرایی (با اعمال اصلاحات ۱۳۸۵/۲/۷) کلیه کارکنان دستگاههای اجرایی در صورت مشاهده تلاش برای اخذ رشوه از خودشان یا دیگر همکاران یا اطلاع از این که همکاران برای اخذ رشوه مذاکره یا موافقت کرده اند مکلفند مراتب را با ذکر مشخصات فرد یا افراد پیشنهاد کننده به هیأت های رسیدگی به تخلفات اداری و مقامات مافوق اطلاع دهند تا مطابق قانون پیگیری شود.

وظیفه مدیران دستگاه های اجرایی در پیشگیری از وقوع جرم رشوه

بر اساس ماده ۱۲ آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاههای اجرایی (با اعمال اصلاحات ۱۳۸۵/۲/۷) دستگاههای اجرایی موظفند واحدها و گروه هایی از کارکنان خود را که بیشتر در معرض دریافت و پرداخت رشوه می باشند اولویت بندی نمایند و نقاط آسیب پذیر را با جدیت و اولویت اصلاح نمایند.

وظیفه دستگاه ها در قبال رشوه دهنده

مطابق تبصره ۳ ماده ۹۱ قانون مدیریت خدمات کشوری دستگاههای اجرائی موظفند پرونده افراد حقیقی و حقوقی رشوه دهنده به کارمندان دستگاههای اجرائی را جهت رسیدگی و صدور حکم قضائی به مراجع قضائی ارجاع نمایند.

مطابق تبصره ۴ ماده ۹۱ قانون مدیریت خدمات کشوری سازمان مدیریت و برنامه ریزی موظف است اسامی افراد حقیقی و حقوقی رشوه دهنده به کارمندان دستگاههای اجرائی را جهت ممنوعیت عقد قرارداد به کلیه دستگاههای اجرائی اعلام نماید.

مصادیق رشوه

مطابق آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاههای اجرایی (با اعمال اصلاحات ۱۳۸۵/۲/۷) مصادیق رشوه عبارتند از:

- الف - گرفتن وجوهی به غیر از آنچه در قوانین و مقررات تعیین شده است.
- ب - اخذ مالی بلاعوض یا به مقدار فاحش ارزانتر از قیمت معمولی یا ظاهراً به قیمت معمولی و واقعاً به مقدار فاحش کمتر از قیمت.
- ج - فروش مالی به مقدار فاحش گرانتر از قیمت به طور مستقیم یا غیرمستقیم به ارباب رجوع بدون رعایت مقررات مربوط.
- د - فراهم نمودن موجبات ارتشا از قبیل مذاکره جلب موافقت یا وصول و ایصال وجه یا مال یا سند پرداخت وجه از ارباب رجوع.

ه - اخذ یا قبول وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مال از ارباب رجوع به طور مستقیم یا غیرمستقیم برای انجام دادن یا انجام ندادن امری که مربوط به دستگاه اجرایی می‌باشد.

و - اخذ هرگونه مال دیگری که در عرف رشوه‌خواری تلقی می‌شود از جمله هرگونه ابراء یا اعطای وام بدون رعایت ضوابط یا پذیرفتن تعهد یا مسؤولیتی که من غیرحق صورت گرفته باشد و همچنین گرفتن پاداش و قائل شدن تخفیف و مزیت خاص برای ارایه خدمات به اشخاص و اعمال هرگونه موافقت یا حمایتی خارج از ضوابط که موجب بخشودگی یا تخفیف گردد.

دستگاه های مشمول آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه

مطابق ماده ۱۶ آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاههای اجرایی (با اعمال اصلاحات ۱۳۸۵/۲/۷) کلیه دستگاههای مذکور در ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳ - و نیروی انتظامی و کارکنان قوه قضاییه، بانکها و بیمه‌های دولتی، نهادهای عمومی غیردولتی و شهرداریها مشمول این آیین نامه می‌باشند.

پرداخت کمک یا هدیه به دستگاه های اجرایی

مطابق ماده ۷۱ مکرر (اصلاحی ۱۳۹۰/۰۲/۱۹) قانون محاسبات عمومی کشور و تبصره آن (الحاقی ۱۳۹۳/۱۲/۰۴) پرداخت هر گونه وجهی توسط وزارتخانه ها ، مؤسسات دولتی و شرکتهای دولتی به دستگاههای اجرائی به عنوان کمک یا هدیه به صورت نقدی و غیرنقدی به جز در مواردی که در مقررات قانونی مربوط پیش بینی شده ممنوع است.

شیوه دریافت هدایای نقدی و غیرنقدی «مجاز»

مطابق ماده ۷۱ مکرر (اصلاحی ۱۳۹۰/۰۲/۱۹) قانون محاسبات عمومی کشور هدایای نقدی که بر اساس مقررات برای مصارف خاص به وزارتخانه ها ، مؤسسات دولتی و شرکتهای دولتی اهداء می شود باید تنها به حساب بانکی مجاز که توسط خزانه داری کل کشور برای دستگاههای مذکور افتتاح شده یا می شود واریز گردد . مصرف وجوه مذکور با رعایت هدف های اهداء کننده برابر آئین نامه ای خواهد بود که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

هدایایی که به طور غیرنقدی و بر اساس مقررات به وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی اهداء می گردد ، مشمول مقررات اموال دولتی خواهد بود و این گونه موارد را باید طبق اصول حسابداری در دفاتر خود ثبت نمایند.

چارچوب قانونی دریافت و پرداخت وجوه در دستگاه های اجرایی

مطابق تبصره الحاقی ۱۳۹۳/۱۲/۰۴ به ماده ۷۱ مکرر (اصلاحی ۱۳۹۰/۰۲/۱۹) قانون محاسبات عمومی کشور دریافت و پرداخت هرگونه وجهی تحت هر عنوان توسط دستگاههای اجرائی باید در چهارچوب قوانین موضوع کشور باشد و هرگونه دریافت و پرداخت برخلاف مفاد این ماده در حکم تصرف غیرقانونی در اموال دولتی است. کلیه مسؤولان و مقامات ذی ربط، مدیران، ذی حسابان و مدیران مالی حسب مورد مسؤول اجرای این تبصره می باشند.

دریافت وجه، کالا و خدمات (تحت هر عنوان) از اشخاص حقیقی و حقوقی

مطابق ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ دریافت هرگونه وجه، کالا و یا خدمات تحت هر عنوان از اشخاص حقیقی و حقوقی توسط وزارتخانهها، مؤسسات و شرکتهای دولتی غیر از مواردی که در مقررات قانونی مربوط معین شده یا می شود ممنوع است.

دریافت هدایا و کمک جنسی و نقدی در قبال معاملات

مطابق ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ اخذ هدایا و کمک نقدی و جنسی در قبال کلیه معاملات اعم از داخلی و خارجی توسط وزارتخانهها و مؤسسات دولتی و شرکتهای دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی، مؤسسات و شرکتهایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام است و یا تابع قوانین خاص هستند ممنوع می باشد.